

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.248

Divendres, 5 de febrer del 2016

SUMARI

- 1 Pau Vidal ▶ El catanyol es cura
- 2 Manuel Cuyàs ▶ Tintín català
- 3 Magí Camps ▶ Un nano que despista
- 4 Termcat ▶ Mediar, mediació, mediador... Neologia per a resoldre conflictes
- 5 Griselda Oliver i Alabau ▶ L'Ésadir fa 10 anys
- 6 Vet aquí un gat, vet aquí un gos

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat. @InfoMigjorn

1 El catanyol es cura

Pau Vidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012)

Quants capítols té?

EXEMPLE D'ÚS: «No m'enganxo als **culebrons** perquè no s'acaben mai i al final sempre m'hi perdo.»

ÚS CORRECTE: «No m'enganxo als **serials** perquè no s'acaben mai...»

EXPLICACIÓ: En aquest cas, l'equivalent és anterior al xenisme: els primers serials de la ràdio són molt més antics que la televisió. Ni **culebrot** ni **colobrot** tampoc no hi aporten cap millora.

2 Tintín català

Manuel Cuyàs

El Punt Avui, 24/01/2016

<http://www.elpuntavui.cat/opinio/article/-/933156-tintin-catala.html>

Vaig començar llegint els àlbums de Tintín en castellà, i quan van ser traduïts al català em va costar entrar-hi. Hergé explica en un llibre d'entrevistes que tinc per casa que quan es van fer pel·lícules de ninots basades en les aventures del personatge que havia creat, un nen li va escriure enfadat: "Tintín no té aquesta veu." Cada lector posa una veu pròpia a la madam Bovary, a la Colometa, o al Capitán Trueno. Jo, com el nen d'Hergé, també n'havia posat una a Tintín i a més a més era en castellà. Passar del "rayos y truenos" al "mal llamp" i de l'Hernández i Fernández als Dupond i Dupont va voler un esforç. Fins i tot trobava que en català els Tintín no feien riure tant.

Aquests dies he detectat un disgust entre gent més jove que jo que ha descobert que els àlbums de Tintín que de petits havien llegit d'entrada en català han estat traduïts de nou. Suposo que si ho han descobert ara és perquè els han tornat a adquirir per satisfer les peticions dels seus fills. O perquè esperen que els fills adoptin les seves aficions de quan eren petits. En realitat les noves traduccions, que substitueixen les de Joaquim Ventalló, ja fa temps que són al

mercat: des que l'editorial Joventut en va perdre els drets en favor d'una altra. Aquesta gent disgustada troba un "sacrilegi" que *L'orella escapçada* ara sigui *L'orella trencada*, que *Hem caminat damunt la Lluna* s'hagi convertit en *Hem trepitjat la Lluna* i *L'estel misteriós* en *L'estrella misteriosa*. De moment s'han quedat en els títols. Quan entrin en els textos el disgust serà major. Joaquim Ventalló, que era un noucentista i que va ser recomanat a l'editorial Joventut pel poeta Marià Manent, va fer parlar Tintín com ho haurien fet Eugeni d'Ors o Carles Riba, i la Castafiore com la Ben Plantada. A la primera pàgina de *Tintín al Tibet*, el capità ensenya al protagonista un diari i no li diu "mira", sinó "veges". En les noves traduccions s'ha imposat l'imperatiu de "mirar" en lloc del de "veure" perquè s'ha optat pel català que "ara es parla". També abans tothom deia "mira" i no "veges", i tot i això els lectors ho acceptaven. I si ara ho troben a faltar és perquè s'hi havien acostumat. Què vol dir això? Que el català *light* és, com ens pensàvem, una comoditat de ganduls. Si de petit llegeixes "veges", acceptes "veges" i ho mantens tota la vida, encara que no ho diguis. Igual que "és clar" i no "esclar", "cursa" i no "carrera", "estel" com a alternativa a "estrella" o "escapçar" com a matís i precisió de "trencar". O com "vaixell", per posar l'exemple famós. Jo encara de vegades cito Tintín en castellà: "*heredé la gracia de mi tío Anatolio, que era peluquero*". Tenia gràcia però és el fruit de la desgràcia que el català, dur o tou, fos llavors prohibit.

3 Un nano que despista

Magí Camps

La Vanguardia, 25/01/2016

<http://www.lavanguardia.com/vida/20160125/301643645001/un-nano-que-despista.html>

Quan parlem d'un minyó, d'un sagal, d'un xiquet, d'un al-lot, d'un noi, a la zona de Barcelona també fem servir el mot *nano*. Com que sembla que és un ús local –amb l'afegitó d'estar vinculat a la capital–, hi ha qui considera que es tracta d'un castellanisme intolerable. És la creu de les paraules acabades amb *o* àtona, tot i que el diccionari en recull un munt: *amo*, *bitxo*, *burro*, *carro*, *conco*, *cromo*, *dropo*, *duro*, *eco*, *esbarjo*, *ferro*, *mico*, *xuxo*... D'altres, però, han estat domesticades a força d'afegir-hi eles (*llamàntol*, *plànol*, *nínxol*...) o de matar la *o* impura (*rar*, *tremend*, *estupend*...), i així s'aconsegueix que passin per paraules catalanes de soca-rel.

Penso que bé podríem beneir el *nano* sense complexos (alguns diccionaris no normatius ja ho fan), sobretot perquè té un sentit en català que no el té pas en castellà. La castellana *nano* es fa servir com a sinònim de *nan* (escurçament de *enano*, potser), tot i que la RAE tampoc la beneeix. La trobem al *Diccionario del español actual*, de Seco, Andrés i Ramos, definida amb aquest sentit i, també, amb el significat de noi (el que té en català), en funció de vocatiu: “Tranquilo, nano, esto no va a durar”). Ara bé, aquesta segona accepció la documenta amb un fragment de *Si te dicen que caí*, la novel·la de Juan Marsé, i cal tenir en compte que l'escriptor barceloní és un dels grans aportadors de catalanismes al castellà dels seus llibres.

Tot plegat ve a tomb perquè la manca d'aquesta paraula en el diccionari normatiu ha estat qüestionada per Enric Gomà a l'Acadèmia Oberta. Aquest fòrum, del qual [ja he parlat en aquest mateix espai](#), és un punt de trobada entre els membres de la Secció Filològica de l'IEC i els lingüistes que treballem als mitjans de comunicació. L'objectiu és bàsic: cal tenir en compte la primera línia de foc (l'àmbit de la informació) per saber el batec real de la llengua. Gràcies a aquesta col·laboració entre acadèmia i mitjans, el verb *disseccionar* i el substantiu masculí *subratllat* entraran al diccionari. No, encara que sembli mentida, fins ara no hi eren.

En resposta a la demanda de Gomà, Pau Vidal va afegir que la ultracorrecció, és a dir, buscar sinònims de *nen/nena* i no fer servir *nano/nana*, acaben produint bestieses com dir-ne *petit*: “El petit va passar la nit al bosc” (incorrecte). Recorda Vidal que, en català, *petit* només es pot fer servir en contraposició a *gran*: “Els petits dinaran abans” (correcte, perquè “els grans dinaran després”). I llavors resulta que per evitar un fals castellanisme, *nano*, li obrim les portes a un de debò, *petit*.

4 **Mediar, mediació, mediador, mediat... Neologia per a resoldre conflictes**

La finestra neològica del Termcat, 25/11/2015

http://www.termcat.cat/ca/Comentaris_Terminologies/Finestra_Neologica/257/

El Consell Supervisor ha aprovat recentment el verb *mediar* (amb el sinònim complementari *mitjançar*), al costat dels substantius relacionats *mediació*, *me-*

diador mediadora (amb el sinònim complementari *mitjancer mitjancera*) i *mediat mediada*, en l'àmbit del dret.

La **mediació** és un procediment no jurisdiccional, de caràcter voluntari i confidencial, que procura facilitar la comunicació entre dues o més parts en conflicte, amb l'objectiu que aquestes parts gestionin per elles mateixes una solució a les seves diferències. **Mediar** en un conflicte, doncs, o mediar entre dues o més parts significa buscar un acord entre les parts en discòrdia, les quals, segons el cas, poden ser persones, empreses, estats, etc. La mediació es fa sempre amb l'ajuda d'un **mediador**, que és el professional que, de manera imparcial i neutral, intenta facilitar el diàleg i l'entesa entre les parts en conflicte (és a dir, entre els **mediats**) perquè elles mateixes trobin un acord.

La mediació, si bé sovint es vincula amb l'àrea del dret, és un concepte que va molt més enllà d'un únic àmbit d'especialitat, ja que la resolució de conflictes, que és l'objecte d'aquesta disciplina, pot abastar qualsevol esfera de la vida, des de la vida privada a la política, l'educació, la salut, etc.

El diccionari normatiu ja recull, per a la llengua general, els substantius *mediació* (amb el sinònim *mitjanceria*) i *mediador mediadora* (amb el sinònim *mitjancer mitjancera*), dels quals deriven, per especialització, els homònims anteriors. No inclou, en canvi, el verb *mediar*, sinó únicament *mitjançar*. El motiu d'aquesta aparent incongruència és el fet que en el cas dels substantius ens han arribat dues formes: una de popular, creada amb els mecanismes del català (*mitjancer mitjancera*, per a la persona, a partir de l'adjectiu *mitjà -ana*, i *mitjanceria*, derivada de *mitjancer*, per a l'acció), i una altra de culta, procedent directament del llatí (*mediador mediadora* i *mediació*). Per al verb, en canvi, només ens ha arribat la forma popular, *mitjançar*.

S'ha pres la decisió d'admetre, però, el verb *mediar*, per diversos motius: 1) per l'extensió d'ús que té en l'àmbit especialitzat (en mediació l'ús és pràcticament exclusiu i també s'utilitza en altres sectors, com ara en biologia) i, fins i tot, en la llengua general; 2) perquè lingüísticament pot explicar-se com a creació analògica sobre el model de *mediació* i *mediador*; 3) perquè les formes normatives *mediació* i *mediador* pressuposen, des del punt de vista sincrònic, un verb *mediar* anterior; 4) perquè els diccionaris generals de referència en altres llengües (castellà, italià, portuguès, etc.) recullen el verb anàleg.

Convé tenir en compte que l'estructura de complements que pot presentar aquest verb és força complexa. Es pot dir, per exemple, *mediar un acord en un litigi entre l'empresa i els treballadors* o també *mediar un litigi entre l'empresa i*

els treballadors, si bé cap dels complements és obligatori. No es diu, en canvi, **mediar persones en un conflicte*, sinó *mediar entre persones en un conflicte*.

A la [Neoloteca](#) i al [Cercaterm](#) trobareu les fitxes terminològiques de *mediar* i de la resta de termes relacionats.

5 L'Ésadir fa 10 anys

Griselda Oliver i Alabau

Núvol, 28/01/2016

<http://www.nuvol.com/noticies/lesadir-fa-10-anys/>

Antoni Bassas, al documental *Els dies clau* produït per TV3 i emès al Canal 33, recordava com Joaquim Maria Puyal li deia: “Hem de fer que la llengua funcioni, que sigui correcta i que no es noti”. Aquestes mateixes paraules les ha recordat aquest dilluns a l'IEC, durant la celebració dels deu anys del portal lingüístic de TV3, l'Ésadir, que els compleix el dia 9 de febrer.

“Si a final dels 70 ens haguessin dit que hi hauria un portal com l'Ésadir, no ens ho hauríem cregut”, diu Teresa Cabré, presidenta de la Secció Filològica de l'IEC, que ha definit l'Ésadir com una eina viva, perquè va canviant, cosa que encaixa amb la concepció mateixa de la llengua, ja que internament és molt variada. Però Cabré ha anat més enllà d'aquesta qüestió i ha apuntat la necessitat de definir *llengua correcta*: abans la llengua literària equivalia a la representació de l'estàndard i, fora d'això, el mar incert dels dubtes envaïa els catalanoparlants. A això s'hi afegia encara una altra trava, la noció de falta: “Patíem si quèiem en la incorrecció”, subratlla Cabré.

La construcció d'un estàndard i la reconstrucció d'una llengua va ser una tasca amb la qual es va abordar com havia de ser la llengua. “La variació interna és clau, i que la llengua sigui flexible internament perquè permet que el parlant pugui triar les paraules més adequades perquè sigui eficient i natural en la situació comunicativa”, assegura Cabré. Aquest procediment acaba desembocant en els llibres d'estil, que en un primer moment es van veure com una llicència, perquè s'escapaven de la norma dictada per l'IEC. “Però cada mitjà segueix la normativa de l'IEC i es permet fer unes tries i unes eleccions per al seu model propi i per a les seves negociacions internes”, afegix la presidenta de la Secció Filològica, que considera l'Ésadir com una eina dinàmica.

El president de l'IEC, Joandomènec Ros, ha volgut remarcar que “deu anys són pocs, però són molts si s’ha fet molta feina”, com és el cas de l'Ésadir. La tasca que ha fet el portal ha estat absolutament necessària, però encara hi ha molta feina per fer: “Se m’esborrona la pell quan sento algú que diu *desvetllar* en lloc de *desvelar*”. Al seu torn, Brauli Duarte, president de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, ha volgut destacar que la preocupació per la llengua a la CCMA hi ha estat des del minut zero: “Calia reforçar el català, que la gent comprovés que es podia escoltar futbol i pel·lícules en català, cosa que em sembla que s’ha aconseguit amb escreix”.

“L'Ésadir és el resultat de la feina d’uns equips que hi són des del principi”, assegura Ernest Rusinés, cap d’Assessorament Lingüístic de la CCMA. Rusinés ha fet una breu repassada a la feina que ha fet durant aquests deu anys l'Ésadir, que quan va començar amb 13.000 entrades i ara ja arriba a les 33.000, cosa que equival a elaborar una mitjana de sis entrades per dia. De lèxic actualment hi ha 4.124 elements, 1.900 dels quals són usos que no es troben recollits al *Diec*, si bé molts són termes com a *capella* o *abertzale*, transgressió necessària en els mitjans. Així mateix, el *Diec2* ha inclòs en la seva actualització 216 termes proposats per l'Ésadir. Finalment, Rusinés, abans de passar la paraula als ponents, ha volgut afegir que actualment l'Ésadir conté 11.798 títols de pel·lícules doblades o subtítolades en català.

Neus Nogué: “Les situacions diferents demanen registres diferents”

La discussió entre català heavy i light fa referència a una polèmica que es va viure durant la dècada dels vuitanta, en què es criticava, d’una banda, l’ús d’un català descurat (“el català que ara es parla”), i d’altra banda, l’ús d’un català massa purista. Aquesta distinció, segons Neus Nogué, avui ja ha estat superada: “Les situacions diferents demanen registres diferents”, assegura la professora de Filologia Catalana de la UB, que ha volgut remarcar que els programes públics han de proporcionar models lingüístics però alhora han de ser el mirall del carrer. “Si una sèrie com *Merlí* reflecteix la realitat, permet aconseguir més versemblança, però també que els adolescents i joves vegin la sèrie i optin per sèries en català i no en altres llengües”, afegeix.

Per gestionar aquesta diversitat de registres, els lingüistes de la CCMA utilitzen dues eines fonamentals: la norma externa —la normativa de l'IEC però també la *Gcc* i moltes altres—, i la norma interna. “A la norma externa li podem demanar que ho posi fàcil als professionals, que s’actualitzi i que la distància entre norma i ús estigui menys allunyada”, destaca Nogué i afegeix que la normativa

ho ha anat fent, com per exemple amb l'admissió de l'ús intransitiu d'*interessar*, o *agafar*. Encara, però, hi ha qüestions pendents i Nogué ha volgut reivindicar *barco*: "Si no hagués estat per la polèmica del heavy i del light, ara mateix *barco* ja el tindríem recollit al diccionari normatiu. La primera datació que en tenim és del 1794, segons Coromines, però ha de ser molt anterior i a més té al diccionari tota la família (*barca, embarcar, embarcació*)".

La norma interna la constitueix l'Ésadir, tot i que té antecedents il·lustres, com dos llibres d'estil publicats de TV3 i un butlletí que també s'havia dit Ésadir. "L'Ésadir és una eina útil i ben travada, sobretot per saber l'abast dels usos acceptats però també els motius per no acceptar-ne d'altres". Neus Nogué s'ha volgut aturar a la marca d'ús *abusiu*, que considera que és problemàtica en l'àmbit lexicogràfic: "En aquesta marca hi ha tant expressions que es consideren massa cultes (i poc adequades per aquest motiu), com usos efectivament abusius de construccions discutibles, com a *nivell de*".

[Llegiu la continuació d'aquest article i afegiu-hi comentaris al Núvol](#)

6 Vet aquí un gat, vet aquí un gos

- ▶ Xavier Aliaga, ["El Consell d'Europa aireja els incompliments espanyols envers les llengües minoritàries"](#) (*El Temps*, 25/01/2016)
- ▶ Jesús Bernat Agut, ["De la Ràpita a Peníscola – Toponímia de la nostra costa"](#) (*La Veu del País Valencià*, 26/01/2016)
- ▶ Joan F. Mira, ["Llengua, infantesa"](#) (*El Temps*, 19/01/2016)
- ▶ ["L'AVL lloa l'ús públic que el nou govern valencià fa de la llengua"](#) (*El Punt Avui*, 18/01/2016). L'entitat ha presentat a les Corts l'informe de 2014.
- ▶ ["Només un de cada tres residents a les Illes utilitza habitualment el català"](#) (*Racó Català*, 18/01/2016). L'article "El català a les Illes Balears", de Joan Melià, publicat a la revista *Llengua i Ús*, fa una aproximació sobre la situació sociolingüística al territori.